

hiányosságok miatt csak akkor kezdhetjük el, ha a tanulók a szöveget tökéletesen értik, ezért itt is az első és legfontosabb feladat a feldolgozandó olvasmányok lexikai előkészítése, azaz eldönteni, hogy melyek az ismeretlen szavak, kifejezések, és ezek közül melyek azok, amelyek a kommunikációs készség szempontjából a legfontosabbnak. Az új szavak ilyen szempontú megkülönböztetése azért fontos, mert az irodalmi szemelvényekben (pl. a mesék, mondák tanításánál) sok archaikus szó is előfordul – ezeket elég csak érteni a tanulóknak. (A szótárban e szavakat egyezményes jellel jelölhetjük.) A szöveggel való közös munkát tehát a szómagyarázat előzi meg. Ennek módja is többféle lehet: kétnyelvű szótár, szinonímák használata, a fogalom körülírása.

A "szinoníma szótár" vezetése nagyon hatásos módszer a szókincs aktivizálása szempontjából, hiszen ebben az esetben az új szó, kifejezés magyarázata a már ismert szóanyaggal történik.

Körülményeink között természetesen a szöveggel való munka is új funkciót kap; nem elégedhetünk meg csupán az irodalmi olvasmányok tartalmának reprodukálásával, a szereplők jellemzésével, irodalomelméleti ismeretek megtanításával – a szöveg irodalmi szempontú "elemzésével". de úgy kell vele dolgoznunk, hogy a hangsúly a tanulók nyelvi készségének fejlesztésére kerüljön. Ha az órai munka megtervezésénél arra koncentrálunk, hogy az irodalmi szöveget hogy lehet felhasználni a szókincsfejlesztés szempontjából, akkor minden irodalomóra ezt a célt is fogja szolgálni.

A társalgási órákhoz hasonlóan, az irodalomórákon is keresni kell a lehetőséget a tanulók kommunikációs készségének fejlesztésére. A dialógusok szerkesztése, a szöveg dramatizálása, eljátszása, az elbeszélő személyének megváltoztatása kedvelt és hatásos módszerek. Jól szolgálja a szókincsfejlesztést, ha az irodalmi szöveget adott nyelvi szempont szerint dolgozzuk fel (pl. a cselekmény elbeszélését segítő igék vagy a jellemzést segítő jelzős kifejezések kikeresése, illetve valamely természeti jelenség leírásánál a szövegben előforduló kifejezéseken kívül a már tanult kifejezések összegyűjtése és az ezekkel való munka).

Ha az irodalomórákon is tudatos és rendszeres szókincsfejlesztő munka folyik, a tanulók képessé válnak önálló fogalmazások elkészítésére is, ahol a közösen összegyűjtött szavakat, kifejezéseket fel tudják használni élményeik, gondolataik kifejezésére.

Ha tehát a társalgási és irodalomórákon is a kommunikatív nyelvfejlesztésre koncentrálunk, a tanítás anyaga nem elsősorban célja, hanem eszköze lesz pedagógiai tevékenységünknek.

MIKLYA BÉLÁNÉ

LAPLÁTOGATÁS

Dörmögő Dömötör

Évtizedek óta ott lapul a polcomon, megfakult színeivel, beporosodott borítójával valami homályos biztonságérzetet ad: titkon saját gyerekkorom el nem múlásával kecsegtet. Akkor, jó húsz éve, mindenkinek ebből olvasott fel a papa, este, ha már a tévéhíradó előtt nem jutott volna idő egy "igazi" mesére. Azóta a világ átszíneződött, a gyerekek a Futrinka utca lakói helyett menetfelszerelésben karatézó teknőcöknek szurkolnak, játékaikat Barbie-rózsaszín giccsfelhő lengi körül, de a *Dörmögő Dömötör* még mindig ott gyűrdök az önjáró műanyagrobotok alatt, rendíthetetlenül. Színei, figurái alig változtak. Csak én nőtem fel – amire nem vagyok túl büszke –, és ma már egy kicsit meghökkenve lapozok bele egykori kedvenc Dörmögőm legutóbbi évfolyamába.

Lehetséges, hogy ennyi idő alatt alig változott? Hogy külseje, rajzai érintetlenül vészelték át a világ teljes átalakulását? Eltűntek a piros zászlót magasztaló versek: ez csak természetes, hiszen vége a gyerekkort is megnyomorító ideológiai erőszaknak. Megjelentek itt is a reklámok, amit már kevésbé értek. Lutra-album, no jó, ez még mondható gyerekigénynek – bár az előregyártottság, a széria jelleg hosszú távon csak arra szolgál, hogy jó korán megtisztítsa a terepet a fantáziátlan, gépies mindent-befogadás számára. Ettől a Lutra-hisztériától a gyerek nem ismeri meg jobban az állatokat, csak az üzleti szellemet. De legyen. Ám teljesen tanácstalanul állok a pelenka- és babakellék-reklámok idenyomakodása előtt. Vajon miért gondolja a lap szerkesztősége, hogy 3-7 év közötti gyerekektől, egy amúgyis vékonyka újságban, helyet lehet lopni erre?

Ami a Lutra-jelenségben megmutatkozott, az a Dörmögőnek általános hibája is. Nem törekszik a még szinte korlátlan gyermekképzület bátorítására, alig-alig javasol játékos feladatot az igazi kreativitás fejlesztéséhez. *Páli Judit* és *Forgách Balázs* állandó rovata jó rajzos feladatokat mutat be, de ez kevés. A gyerekek valószínűleg minden hónapban szívesen fogadnák az olyan ötleteket, mint az 1992. évi januári számban leírt otthoni bábkészítés, vagy a júliusban ajánlott dobozcirkusz fabrikálása. Ha ebben a boldog iskola-előtti korban nem szokják meg, hogy bármiből bármit tudnak csinálni, akkor menthetetlenek. Hiányoznak a dalok is, csupán az áprilisi, legjobban sikerült szám hozott le egy kisse-játékhoz tartozó kottát. Pedig a játékok, mesék és énekelgetések egymásba fűzésével talán megelőzhetőek a későbbi kommunikációs problémák is, nem beszélve a hétköznapiokból egyre inkább eltűnő éneklésről. Iskolába kerülve a zene rendszerint belső igény helyett a megtanulandó feladatok közé süllyed, és megszűnik természetes társ lenni a gyerekek számára.

Grafikailag jó az 1992-es évfolyam, *Dargay Attila*, *Zsoldos Vera*, *Somorjai Éva*, *Dankó István* rajzai hangulatos, érdekes, az affektáltságtól távol álló mesevilágot teremtettek. Nem estek bele a máshol kórosan terjedő, amerikai rajzfilmstílust utánzó gyerekgyiccsbe. Megnyugtató érzés kezünkbe venni egy Dörmögőt, kissé elavult, de tegnapiágában kedves képi világa igazán gyerekközeli. Hiányzik belőle mindaz az agresszivitás, amely annyira jellemző a mai felnőttek mai gyerekeket "szórakoztatni" akaró gesztusára.

És maguk a mesék? A kincsek, amiért sietni kellett haza az oviból? Most – ,hoggy felnőtt fejjel ugyanúgy vágyakozom a napi mesém után, mint régen – jól válogatott anyagot találok a lapban. *Gyárfás Endre* minden hónapban viszontlátható Dörmögő-családja, *Cser Gábor* folytatásos Homokvári kalandja, a sokáig nélkülözött régi magyar mondák, *Kányádi Sándor* és *Fecske Csaba* meséi valóban kincsek: befogadhatók a mindennapi komoly gyerekrítusba. Jól használhatók a "Mi készül az új lisztből?" típusú, tanítógató írások is. Verseken már korántsem ilyen erős a lap, leszámítva az áprilisi tavaszváró verscsokrot, nem kényeztetni el kis olvasóit. A legnagyobb örömet "Illemerke" megjelenése okozta, aki egy-egy jó tanácsával sokat segített a szülőknek. *Dallos Szilvia* és *Martsa Piroska* új rovata telitalálat lett.

Hagyománykedvelő lévén, ellene vagyok az értelmetlen, csak az "új" szent eszméje érdekében történő arculatváltásnak. Különösen fontosnak tartom, hogy a gyerekeket egyfajta állandóság vegye körül, amely kiemeli őket a mi túlgörjesztett, örökös rohanásunkból. De azt hiszem, ez a mostani Dörmögő – levetkezve az "előző rendszer" jeleit – úgy maradt ugyanaz, mint régen, hogy alig használta ki a felszabadultabb gondolkodás lehetőségeit. Ha a számok mellé odatennénk egy képzeletbeli hiánylistát – mindazt, ami sajnos kimaradt –, igazi, használható gyereklapot kapnánk. Tudom, hogy ennek jó része pénzkérdés, mégis változtatásokra lenne szükség. Az iskolák romló színvonala és a családok idő- és energiahiánya egyre nagyobb feladatokat hárít az óvodás-kisiskolás korosztály nevelőire, amit ennek a lapnak is vállalni kell. Ha hagyományos, divatokat nem követő szemlélete több ötlettel, sokoldalúbb megközelítéssel párosulna, segítséget tudna nyújtani, hogy olvasói ne veszítsék el túl korán természetes képzeletgazdagságukat. Nem csupán nekik fontos ez: mi, felnőttek is az ő nyitottabb világukból táplálkozunk.